

peasantry gets into the orbit of controversy as a potential object (or subject) of complex and long-lasting communication.

In this case, drawing attention to M. Drahomanov's figure is not accidental. In the latter half of the 20th century, this society figure happened to be at the heart of public debate on numerous social development issues. He was acknowledged in intellectual communities not only in Dnieper Ukraine and Halychyna, but also throughout Europe.

This circumstance prompts to look at the problem, which I formulate as «Drahomanov and the peasant question». It is dictated by the increased relevance both in the period we are exploring, and nowadays. We trace the points of its bifurcation in the interaction of such phenomena as «intellectual», «peasant», «publicity».

Purpose. The purpose of the exploration is to investigate the public-presentation of M. Drahomanov's views on the peasantry (peasant question).

Methods. Based on the intellectual history of the study, it is especially important that it requires a rather complex model of involvement, optimization and combination of epistemological categories of the cultural sphere, and at the same time many subjects-objects of history.

Results. In the second half of the nineteenth century the peasant question bothered all Ukrainian figures who felt a call to serving the people. M. Drahomanov was distinguished among the rest by his education, scale and depth of thinking, as well as a high (as at that time) public presentation of his views. Many of them were related to the peasant question in one way or another, but in a very special one, as we were able to find out. Relying on the cultural and national enlightenment of people, he had a little regard for the simplistic-emotional nature of the perception of his ideas by the peasants themselves.

Originality. Taking into account numerous, though «scattered into separate autonomous groups», arguments about the peasantry, without exaggerating the vast array of historiography of the problem, as well as guided by the best examples of interpretation of the era and its tendencies, the author came to the conclusion: the specificity of M. Drahomanov's interpretation due to his special understanding of another issue – the national one. Concerning the publicity of the presentation of his views, Drahomanov was well known for the fact that his works were widely read, discussed, praised or/ conversely criticized by intellectuals with varied professional backgrounds, and most importantly – by different identities. To some extent, it hindered the development of synthetic works that would conceptually explain the scientist's attitude to the «peasant question».

Conclusion. M. Drahomanov saw the solution of the ripe social problems mainly in the plane of functioning of the intellectual and political activities, leaving the demographic, urbanization, spiritual and national potential of the peasantry aloof. Interest in these aspects determines the prospects for further research.

Key words: Drahomanov, intellectual environment, peasantry, ethnic culture, public history.

УДК 329.14:929Блонський]:323.1:323.3:63-051(477.43)''19"

DOI: 10.31651/2413-8142-2020-23-62-68

О. М. Федьков

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4835-9445>

А. Л. Глушковецький

кандидат історичних наук, доцент, декан історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3197-4580>

ПАНТЕЛЕЙМОН БЛОНСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТ ІЗ ПОДІЛЛЯ ТА СЕЛЯНСТВО НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті з'ясовано основні факти з біографії українського соціал-демократа П. Блонського за час його діяльності у Подільській губернії на початку ХХ ст. Проаналізовано основні напрями роботи, яка спрямовувалася на створення партійної організації УСДРП на Поділлі, згуртування селянства у Всеросійському селянському союзі, обстоювання ним своїх інтересів у період виборів до Державної думи, а також консолідацію українських діячів краю.

Ключові слова: Пантелеймон Блонський, Подільська губернія, Українська соціал-демократична робітничка партія, селянство.

Постановка проблеми. До написання цієї статті авторів спонукали декілька мотивів. По перше, оскільки історія – це наука про минуле людства, то завдання дослідників полягає в тому, щоб на основі історичних джерел відтворити життя як певних соціальних груп, так і окремих особистостей, що належали до них. По друге, важливим завданням української гуманітаристики є укладення біографічних словників визначних постатей минулого та сучасного України. Попри те, що така робота ведеться [1; 2; 3; 4; 5], свідченням певних здобутків і великих проблем у цьому напрямі може слугувати науково-інформаційний проект Інституту біографічних досліджень «Український національний біографічний архів». Складений словник ще далеко не заповнений прізвищами та іменами, а багато з майбутніх статей містять лише поодинокі факти біографії. По третє, українська соціал-демократія була важливим напрямом українського національного руху, а її діяльність серед селянства заслуговує більшої уваги дослідників.

Про Пантелеймона Йосиповича Блонського у згаданому електронному виданні лише зазначено, що він «член Малої Ради УНР (1918), голова Кам'янецької повітової управи» [5]. Нічого не повідомляється про нього в біографічному довіднику «Діячі Української Центральної Ради», авторами якого є В. Верстюк та Т. Осташко [6]. Відсутні статті про П. Блонського в інших енциклопедичних виданнях України. Деякі дані про нього містяться в Українській Вікіпедії [7] та в російському проекті «Хронос» [9]. Єдина

публіцистична стаття В. Жук, присвячена П. Блонському, вміщена у громадсько-політичному виданні «Прес-центр» (м. Черкаси) і присвячена перебуванню цього діяча переважно на Черкащині [9]. Щодо історії Революційної української партії (РУП) та її ідейно-політичної спадкоємиці – Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), то її діяльність знайшла відтворення в низці публікацій; назвемо лише головні праці, які вийшли в добу незалежності України [10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26]. У згаданих дослідженнях відтворено різні аспекти історії РУП-УСДРП, проте її діяльність серед селянства відображена побіжно. Теоретична розробка українськими соціал-демократами аграрного питання відображена у нашій спільній праці з В. Дубінським [27]. Регіональний вимір діяльності П. Блонського на Поділлі в контексті виборів до Державної думи Російської імперії дослідив А. Глушковецький [28]. Отже, список публікацій, присвячених цій постаті української історії, зокрема, її роботі серед селянства, дуже обмежений.

Життя та діяльність П. Блонського проходили на теренах Поділля, Черкащини, Польщі (Варшава) та Комі АСРР у складі РСФРР, куди був засланий і де знищений комуністичним режимом. Відтак, дослідження його біографії потребує серйозної творчо-пошукової та наукової роботи. Автори статті ставлять за мету дослідити початковий, подільський, період життєдіяльності П. Блонського, його роботу серед селянства.

Виклад основного матеріалу. Народився П. Блонський 27 червня 1876 р. у с. Андріївка Бережанської волості Кам'янецького повіту Подільської губернії в дворянській родині. Відомо, що він мав також двох братів – Юліана та Броніслава. Станом на літо 1906 р. засобами до життя П. Блонський називав орендну плату, що свідчило про наявність земельної власності [29, 30 зв., 46, 46 зв.]. За даними дописувача «Киевских откликов», він володів 150 десятинами землі [30].

Відомо, що П. Блонський навчався на медичному факультеті Варшавського університету. Цей заклад використовувався російською імперською владою як засіб русифікації населення польських губерній «Привісленського краю» (так було перейменовано колишнє Царство Польське після поразки другого польського повстання 1863 р.). Серед загалом посередніх за фаховістю та «офіційно-консервативних» за ідейним напрямом викладачів, єдиний, кого виокремлювали студенти історико-філологічного факультету, був професор всесвітньої історії Д. Петрушевський [31, 123]. Особливістю Варшавського університету було те, що в ньому, як і в Дорпатському (сьогодні – Тарту, Естонія), а згодом і в Томському університетах, дозволили навчатися випускникам православних духовних семінарій [31, 123]. Це пояснювалося тим, що у другій половині XIX ст. стала очевидною надлишковість випускників семінарій і Синод полегшив останнім можливість виходу з духовного стану, дозволивши вступати в університети [32, 192]. Наслідком таких «полегшень» став демократичніший склад студентської корпорації. Територіально, як згадував тодішній студент

університету, а згодом знаний історик і громадсько-політичний діяч Д. Дорошенко, студентство поділялося на поляків і «росіян»; до яких, за тодішніми мовними й ідейно-політичними практиками, зараховували і власне росіян, а також білорусів і українців. Серед останніх переважали вихідці з Волині та Поділля [31, 123]. На медичному факультеті навчався випускник Подільської духовної семінарії П. Блонський.

З ініціативи колишнього студента Ніжинського історико-філологічного інституту імені князя Безбородька В. Лашенка, виключеного з нього за участь у «студентському страйку», була заснована Варшавська українська студентська громада, в яку увійшли студенти університету, ветеринарного та політехнічного інститутів; загалом близько сорока осіб. В. Лашенка обрали головою громади, а студента-медика П. Блонського – заступником голови [33, 132]. Саме в студентській громаді останній отримав перший досвід української громадської роботи.

Після закінчення університету (1904 р.) П. Блонський повернувся на Поділля. На той час в аграрній Подільській губернії зароджувалося українське національне життя. Відомо, що П. Блонський працював земським лікарем Орининської та Смотрицької дільниць Кам'янецького повіту, а у громадсько-політичному напрямі здійснював організаційну роботу серед селянства. Завдяки його зусиллям на початку 1906 р. утворилася Кам'янецька організація Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП). Зі спогадів подільського діяча В. Приходька дізнаємося про децю «екстравагантний» спосіб діяльності молодого лікаря та прихильника української соціал-демократії, про методи лікування якого «грудів цілий повіт». «Він провадив через своїх хорих (хворих – Авт.) широку політичну пропаганду, – писав В. Приходько, – і його амбулаторія була одночасно й «агітпунктом»» [34, 235]. Користуючись поголосами, В. Приходько згадував: «Бувало, вислухавши хорого, котрий нарікав то на груди, то на «бік», він йому казав: «Тебе не груди болять, а земля тебе боить» або «Тобі не лікарів треба, а хліба»...» [34, 235]. Попри це, насправді агітаційна діяльність П. Блонського давала результати.

Як згодом встановило слідство, 20 та 21 листопада 1905 р. П. Блонський, за місцем свого проживання, у передмісті містечка Смотрич Мніхівка Кам'янецького повіту, збирав селян у приватних будинках С. Червонюка, В. Рутини та В. Волощука і по вечорам, до двох-трьох годин ночі, вів із місцевими селянами бесіди. За словами свідків, селян А. Бика, Д. Пекарського, А. Думанівського та Ф. Ціхоцького, лікар «закликав своїх слухачів приєднуватися до Всеросійського селянського союзу (ВСС) і страйкарів, зазначаючи, що лише шляхом дружного та одночасного страйку можемо примусити поміщиків покинути свої землі, які перейдуть селянам» [29, 12, 12 зв.; 35, 329 зв.]. Подібна агітація здійснювалася й в інших населених пунктах. Унаслідок такої діяльності П. Блонського присуд про приєднання до ВСС прийняли селяни містечка Черче Кам'янецького повіту [36, 42].

Заклики приєднуватися до Селянського союзу були цілком доречним, адже на той час ця безпартійна

громадсько-політична організація селянства набула значної популярності серед сільських трудівників. Відтак, діячі різних політичних партій, зокрема члени УСДРП, агітували селян вступати до складу ВСС [37]. Згодом П. Блонський спробує скористатися організацією Селянського союзу з метою консолідації українства.

Однак найбільшого розголосу набув виступ П. Блонського на повітовому зібранні виборців до Першої Державної думи, яке відбулося 24 листопада 1905 р. у Народному домі імені Пушкіна в Кам'янці-Подільському. Оскільки день був базарний, а вхід вільним, то вже о 10-й годині ранку, за дві години до відкриття наради, біля Пушкінського дому лише селян зібралось понад 300 осіб. П. Блонський став виступати перед селянами ще до офіційного відкриття зібрання, а потім і на ньому. За свідченням дописувача «Киевских откликов», у нараді брали участь представники трьох станів – «пани, духовенство та мужики». Представники перших двох зайняли ложі, а «чернь» розмістилася окремо внизу. Головував на зібранні повітовий предводитель дворянства І. Ракович [38, 2].

В основу своєї промови П. Блонський, очевидно, поклав популярну прокламацію ВСС «Чего хотят люди, которые ходят с красным флагом». За даними прокурора Кам'янець-Подільського окружного суду, він закликав селян негайно відібрати казенні, удільні, церковні та приватновласницькі землі безоплатно та поділити її між селянами, «оскільки лише вони прикладають до неї свої руки і працю». «При цьому оратор, – зазначав посадовець, – закликав селян до соціального перевороту, говорячи: йдіть додому, встаньте всі, відберіть від поміщиків землю силою, проженіть усіх їхніх робітників і прислугу, не ходіть до них на роботу і примусьте їх таким чином «пухнути» з голоду». Розглядаючи питання про армію, оратор зазначив, що вона не потрібна для народу, а потрібна оборонна міліція, при якій кожен буде відбувати повинність у своєму повіті. Тому, за його словами, селяни повинні відмовити уряду в наборі новобранців. П. Блонський також закликав селян не вірити ніяким царським маніфестам, зокрема маніфесту 3 листопада 1905 р. про поетапне скорочення та скасування викупних платежів. Він стверджував, що «селянство вже тричі виплатило уряду свій викупний податок». Промовець з'ясував причини поразки царської Росії у війні з Японією та сказав, що «народом повинні керувати винятково своїми виборними, які тільки й здатні дотримати народних інтересів» [29, арк. 5 зв.]. Промова П. Блонського справила на присутніх «приголомшливе враження та викликала гучні оплески» [38, 2].

Прикметно, що головуючий на зібранні І. Ракович відмовив у задоволенні прохань поміщиків і духовенства припинити виступ П. Блонського, посилаючись на свободу слова. «За посвідченням свідків, – повідомляв прокурор Кам'янець-Подільського окружного суду, – промови ... справили величезне враження на селян, які, очевидно, повірили словам оратора, чому немало сприяла й та обставина, що Блонський говорив публічно при властях те, про

що раніше селяни боялися говорити навіть між собою» [29, 5].

Спробу опонувати П. Блонському зробив І. Ракович, який наводив юридичні та моральні аргументи, проте вони не мали успіху серед більшості присутніх. Далі виступав ще якийсь семінарист, який говорив «про права на землю», після чого головуючий закрив збори [38, 2]. У залі Пушкінського дому виключили освітлення. Утім публіка, до якої приєдналися сторонні, вимагала продовження сходин у формі «мітингу». Противники та прихильники продовження зборів звернулися до губернатора, проте їхні звернення виявилися безрезультатними [29, 6; 38, 2]. Так закінчилося, за визначенням газети «Киевские отклики», «історичне зібрання» у Кам'янці-Подільському, безперечним героєм якого став український соціал-демократ, лікар П. Блонський.

Діяльність П. Блонського мала для нього сумні наслідки; як повідомляв кореспондент «Киевских откликов», на початку грудня 1905 р. його заарештували та ув'язнили в губернську тюрму. 13 грудня біля цього казенного дому зібралася юрба селян і вимагала звільнити «нашого Блонського», хоча й безрезультатно [39, 3; 40, 3].

Одним із наслідків передвиборного зібрання стало вироблення на основі промов П. Блонського «Приговора повноважних від сільських громад Кам'янецького повіту на передвиборній раді в Кам'янці-Подільському 24 листопада 1905 року». У документі містилися вимоги загальних, прямих і таємних виборів; свободи зборів, друку, релігії, недоторканості житла; «Щоби в школах вчили по українськи, в канцеляріях і судах писали по українськи, щоби в церквах і костелах провиди (священники. – Авт.) говорили по українськи» [28, 45]. Зазначений приговор протягом листопада-грудня 1905 р. поширювався в Кам'янці-Подільському [28, 45].

Справу заарештованого брата продовжував Ю. Блонський, який разом із сільським старостою містечка Лянцкорунь П. Гладуном 27 грудня 1905 р. зібрав схід селян Лянцкоруня та сіл Дрепалівки, Мар'янівки і Лятиви. На ньому він закликав обрати делегата на Український селянський з'їзд, який мав відбутися 5 січня 1905 р. у Києві. Агітатор рекомендував не проводити страйки розрізнено, а очікувати, «коли їм повідомлять, то щоб застрайкували вони всі, оскільки в цей день застрайкують селяни всієї Росії». Крім того Ю. Блонський просив селян підписати «прошеніє» на ім'я подільського губернатора «про звільнення з тюрми брата його, Блонського, на що всі селяни погодились» [41, 2, 2 зв., 3].

Промова П. Блонського в Пушкінському домі, безперечно, справила ще й інший вплив на партійно-політичне життя; вона використовувалася як зразок агітаційно-пропагандистської літератури українських соціал-демократів серед селянства. Про це свідчить такий факт. Студент Московського університету та постійний житель Кам'янця-Подільського С. Городецький двічі навідувався у с. Тарасівку Кам'янець-Подільського повіту; перший раз 10 грудня 1905 р., коли агітував селян підписати присуд і приєднатися до Всеросійського селянського союзу. Вдруге – 12 березня 1906 р., пропонував селянам

клопоталися за звільнення П. Блонського. В обох випадках селяни не піддалися на його заклики, а в березні передали агітатора в руки поліції. Серед вилучених у С. Городецького речей виявилися дві нелегальні брошури а також конспект промови П. Блонського 24 листопада 1905 р. у Пушкінському домі [36, 19, 21, 38, 42, 42 зв., 42 а, 42 а зв., 42 б, 42 б зв., 42 в.; 42, 1, 1 зв.]. Остання використовувалася, очевидно, як зразок для агітації.

Тим часом, на початку 1906 р., утворилася Кам'янецька організація УСДРП. Перша конференція українських соціал-демократів Кам'янця-Подільського мала установчий характер і відбулася на Різдво. Вона поклала початок роботі. Оскільки робітничий клас у містах краю був здебільшого неукраїнський або зрусифікований, то нечисленні робітничі організації існували лише в Кам'янці-Подільському та в містечку Городок Кам'янецького повіту. Переважна більшість партійних осередків і окремих партійців зосереджувалася на селі [43, 100–103]. Керівник Кам'янецької організації УСДРП П. Блонський у листі до відомого українського письменника та українського соціал-демократа В. Винниченка, датованому 27 червня 1906 р., зазначав: «Про становище У.С.Д. руху в Кам'янецькому і сусідніх повітах (про дальші нічого не знаю) можу сказати, що його так як нема, але ґрунт для планомірної роботи безперечно вдячний» [44, 171 зв.]. Попри це, протягом першого року роботи, окрім Кам'янця-Подільського, партійні гуртки УСДРП утворилися в дев'яти населених пунктах трьох повітів Подільської губернії: шість – у Кам'янецькому, два – у Гайсинському, один – в Ушицькому. Загалом українські соціал-демократи поширювали свій вплив на 21 село. Наприкінці 1907 р. Кам'янецька організація нараховувала близько 170 осіб [43, 100–103]. Здавалося, це були незначні досягнення, проте варто враховувати низький рівень української національної свідомості населення Поділля та постійні репресії з боку російської влади в краї. Безперечним лідером цієї діяльності партійної громади УСДРП був П. Блонський.

Здобутки подільських українських соціал-демократів стали помітними на всеукраїнському рівні. Друга конференція українських соціал-демократів Подільської губернії уповноважила П. Блонського делегатом на 3-й з'їзд партії (березень 1907 р.), де його обрали членом ЦК УСДРП [43, 100–103; 13, 172]. Це було визнанням успіхів П. Блонського як керівника організації українських марксистів на Поділлі.

Діяльність П. Блонського велася не лише в партійному напрямі, але й з метою згуртування нечисельних українських національних сил незалежно від партійної належності. Тут варто зазначити, що на початку ХХ ст. хоча й існували політичні партії, проте вони лише виробляли свої програмні засади й, водночас із цим, активні громадяни вишукували своє місце в ідейно різних українських партійних організаціях. Окрім того, в українських губерніях Російської імперії діяли загальноімперські політичні партії, членами яких були українці з національними почуваннями. Відтак, вони також долучалися до української національної роботи.

Питанням консолідації українців Поділля опікувався також П. Блонський. Про це свідчила, зокрема, конференція за участі вісімнадцяти осіб, яка відбулася 16 серпня 1906 р. у його квартирі на Руських Фільварках (район міста) в Кам'янці-Подільському. Метою цієї конференції, як згадував один з її учасників, В. Приходько, було «використати стихійний рух і революційний настрій селянства та спровадити його по якомусь організованому напрямі» та об'єднати українських діячів, створивши «українську організацію, що мала б за мету провадити спільну політичну акцію» [34, 240–241]. У конференції, окрім господаря квартири, брали участь два його брати, Юліан і Броніслав [29, 31], діяч Подільської «Просвіти» й автор цікавих спогадів В. Приходько [34], російський соціал-демократ, меншовик та організатор осередків ВСС і вчительського союзу на Поділлі Ю. Максимчук [45, 2, 2 зв., 3, 7, 7 зв., 8, 20 зв., 21., 21 зв.; 29, 31], налядач Кам'янець-Подільського двокласного міського училища, українець «з дуже лівим ухилом» С. Іваницький [34, 96], потомственный почесний громадянин, учитель грецької мови в духовному училищі с. Привороття Ушицького повіту, росіянин за національністю П. Великотний [46, 2, 8, 15], жителі цього ж села М. Вільготний, Л. Єзерницький і В. Єзерницька [29, 31, 31 зв.], усі відомі як члени Приворотської групи УСДРП і її агітатори [43, 100–103; 47, 93, 93 зв., 94]; двоє наступних – жителі м. Городок Кам'янецького повіту, син городоцького протоієрея, учитель М. Бялковський і селянин цього ж містечка Ф. Олійник, яких жандарми та поліцейські чини зараховували до городоцької групи РСДРП [29, 31; 48, арк. 87, 87 зв., 88; 49, 5, 5 зв.; 50, 94]. Проте відомо, що М. Бялковський проводив українську національно-просвітню роботу; ще навесні 1905 р. збирав підписи та кошти у жителів Городка з метою відкрити у містечку школу грамотності з українською мовою навчання [51, 348, 425, 425 зв.], а в 1906 р. став членом товариства «Просвіта» й у нього конфіскували 135 одиниць літератури [41, 79]. Тому, ймовірно, правоохоронці помилялися щодо його партійної належності. Можливо, він був членом городоцької групи УСДРП, яка діяла в містечку [43, 100–103]. З «поміркованих» громадян у нараді брали участь дядько та тітка майбутнього більшовицького діяча В. Затонського – дружина чиновника Г. Залевська та чиновник Подільської губернської земської управи В. Затонський, а також кам'янецький міщанин І. Вавжиневиц. Двоє останніх заявили, що є членами «Союзу 17 октября» – російської право-центристської ліберальної партії [52, 6 зв., 7]. Отже, попри різну партійну належність, зазначені та інші особи були прихильниками «української партії».

Організацією, яка мала б об'єднати людей таких різних політичних поглядів, був, очевидно, Всеросійський селянський союз, проєкт «Статуту волосних комітетів» якого жандарми вилучили. Проєкт складався з чотирнадцяти пунктів, у першому з яких визначалися завдання організації. «У члени Всеросійського селянського союзу, – зазначалося в документі, – може вступити кожний, хто поділяє програму союзу і вирішив активно боротися: 1) за знищення приватної власності на землю; 2) за передачу

землі в користування всього народу з тим, щоб кожний громадянин отримав не більше того, що може обробити власними силами; і 3) за скликання Установчих зборів на основі загального, рівного, прямого і таємного виборчого права» [52, 2, 2 зв., 3]. Отже, організація ВСС проголошувала досить радикальну програму дій.

У квартирі П. Блонського жандарми вилучили цілу бібліотеку – 330 книг і брошур, зокрема праці К. Маркса, Ф. Енгельса, А. Бебеля, Е. Бернштейна, К. Каутського, П. Лафарга, Ф. Ласяля, П. Кропоткіна, В. Леніна, Ю. Мартова, Ф. Дана, Г. Плеханова, М. Драгоманова, В. Короленка, М. Туган-Барановського та інших громадсько-політичних і культурних діячів, переважно соціалістичного напрямку [29, 192–199 зі зв.]. Стало відомо, що частину книжок П. Блонський взяв у бібліотеці товариства «Просвіта» [52, 23] і це, звісно, створило останньому погану славу в очах влади.

Після проведеного слідства справу розглядала Одеська судова палата. І тут варто зазначити, що судові органи Російської імперії дотримувались принципу презумпції невинуватості, незважаючи навіть на наявність певних компрометуючих матеріалів. Про це засвідчував, зокрема, лист прокурора Кам'янець-Подільського окружного суду, датований 19 вересня 1906 р., до начальника Подільського губернського жандармського управління, в якому той повідомляв, що «дизнанням не здобуто достатньо даних, які б встановлювали наявність злочинного співтовариства» [52, 11]. «Такому висновку не перешкоджає, – зазначав прокурор, – ні наявність програми волосних комітетів, ні обставини місця зібрання – де всі, очевидно, слухали, а говорив один Блонський, ні плутані чи, вірніше, необгрунтовані пояснення обвинувачених, ні, врешті, значна кількість екземплярів нелегальної літератури, виявленої в квартирі Блонського» [52, 11]. За такої позиції сторони обвинувачення, вихід на волю лікаря та його «гостей» було лише питанням часу; і справді газета «Рада» повідомляла 7 жовтня 1906 р., що «лікаря Блонського випущено з Кам'янецької тюрми під догляд поліції» [52]. Проте для П. Блонського надалі стали обмеженими можливості для професійної та громадсько-політичної діяльності в Подільській губернії, яку він полишив у 1907 р.

Висновки. Отже, Пантелеймон Блонський був яскравою постаттю українського національно-визвольного та соціал-демократичного рухів на Поділлі. Він належав до тієї когорти українських діячів, які походили з «верхів» суспільства, дворянства, але не втратили національної ідентичності та вважали своїм обов'язком здійснювати роботу, спрямовану на національне та соціальне визволення трудящих мас України. Він, як і багато інших представників української еліти, перші кроки в національній роботі зробив у студентські часи, у Варшавській студентській громаді. Проте його талант організатора та оратора яскраво проявився в Подільській губернії у 1905–1907 рр. У період розгортання селянського руху він активно працював над справою організації селянства у Всеросійському селянському союзі. Під час виборів до Державної думи П. Блонський націлював виборців на демократизацію політичного ладу в Російській

імперії та розв'язання аграрного питання в інтересах селянства. Кам'янецька організація УСДРП утворилася на початку 1906 р. і під керівництвом П. Блонського зуміла зорганізувати десять партійних осередків, переважно в сільській місцевості, які налічували близько 170 партійців. Визнанням заслуг П. Блонського в партійній роботі стало його обрання членом ЦК УСДРП (березень 1907 р.). Ще одним важливим напрямом діяльності українського соціал-демократа була робота з консолідації національних сил Поділля та надання організованого характеру селянському рухові.

Список використаної літератури та джерел:

1. Митці України. Енцикл. довід. / упоряд. М. Г. Лабінський, В. С. Мурза; за ред. А. В. Кудрицького. Київ: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1992. 848 с.
2. Українські історики ХХ століття. Біобібліографіч. довід. / Інститут історії України НАН України. Київ: Інститут історії України НАН України, Київ, 1996. Вип. 1. 150 с.
3. Українські історики ХХ століття. Біобібліографіч. довід. / Інститут історії України НАН України. Київ: Інститут історії України НАН України, Київ, 2003. Вип. 2, ч. 1. 396 с.
4. Українські історики ХХ століття. Біобібліографіч. довід. / Інститут історії України НАН України. Київ: Інститут історії України НАН України, Київ, 2003. Вип. 2, ч. 2. 382 с.
5. URL: http://biography.nbuv.gov.ua/components/search_uba/pers_card1.php?id=1000029002
6. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. Київ: [Без видавництва], 1997. 256 с.
7. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BC%D0%BE%D0%BD_%D0%99%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення: 15.12.2019)
8. URL: http://www.hrono.ru/biograf/bio_b/blonsky.php (дата звернення: 15.12.2019)
9. URL: <http://pres-centr.ck.ua/print/news-9326.html> (дата звернення: 15.12.2019)
10. Висоцький О. Українські соціал-демократи та есери: досвід перемог і поразок. Київ: Основні цінності, 2004. 168 с. (Серія «Спадщина. Кн. 29»)
11. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина ХІХ – початок ХХ ст.): монографія. Київ: Укр. письменник, 2014. 496 с.
12. Гунчак Т. Україна перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
13. Головченко В. І. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України. нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. Харків: Майдан, 1996. 190 с.
14. Голуб А. І. Українська соціал-демократія і міжнародний соціалізм: сторінки політичної історії (кінець ХІХ – перша чверть ХХ століття). Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. 92 с.
15. Політична історія України ХХ ст.: У 6 т. / редкол.: І. Ф. Курас (голова) та ін. Т. 1: На злам століть (кінець ХІХ ст. – 1917 р.) / Ю. А. Левенець (кер.), Л. П. Нагорна, М. М. Кармазіна. Київ: Генеза, 2002. 424 с.
16. Україна: політична історія ХХ – початок ХХІ століття / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін.; редкол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін. Київ: Парламентське вид-во, 2007. 1028 с.
17. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / В. Ф. Солдатенко (керівник). Київ: Парламентське вид-во, 2007. 576 с.
18. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ–ХХ століть: соціально-політичний портрет. Київ: Либідь,

1993. 176 с.

19. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Київ: Темпора, 2013. Кн. 1. 504 с.

20. Лавров Ю. П. Виникнення і діяльність українських політичних партій // «Українське питання» в Російській імперії (кінець XIX – початок XX ст.) Колективна наукова монографія в трьох частинах / відп. ред. В. Г. Сарбей. Київ: Інститут історії України, 1999. Ч. 2. С. 248–444.

21. Левенець Ю. А. Ліворадикальні партії на Україні напередодні жовтневого перевороту // Укр. іст. журн. 1992. № 3. С. 23–32.

22. Литвин В. Історія України (у 3-х томах). Т. II: Кінець XVIII – початок XX ст. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2005. 760 с.;

23. Михальський І. С. Джерела з історії українських політичних партій кінця XIX – початку XX ст. Луганськ: Альма-матер, 2003. 343 с.

24. Павко А. І. Політичні партії, організації в Україні, зародження, еволюція, діяльність, історична доля Кінець XIX століття – лютий 1917 р. Монографія. Київ: Іван Федоров, 1999. 248 с.

25. Федьков О. Українська соціал-демократична спілка: у пошуках ідейно-політичної ідентичності. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 600 с.

26. Яремчук В. Українська багатопартійність Наддніпрянської і Західної України: компаративний аналіз (1899–1918 рр.). Київ: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 504 с.

27. Дубінський В., Федьков О. Аграрне питання в політичних концепціях українських партій і громадських організацій Наддніпрянщини наприкінці XIX – на початку XX ст. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори 2006», 2012. 256 с.

28. Глушковецький А. Демократія в провінції: вибори та діяльність депутатів Подільської губернії у Державних думах Російської імперії: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2010. 400 с.

29. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (ЦДІАК України). Ф. 419. Оп. 1. Спр. 4098.

30. Киевские отклики. 6 декабря 1905 г. № 326. С. 2.

31. Дорошенко Д. З моїх спогадів про українське студентське життя у Варшаві в 1901 році // З минулого. Збірник. Том II. Український студентський рух у російській школі. Варшава, 1939. С. 123–127. (Праці Українського наукового інституту. Том XLIX. Серія праць Комісії для дослідження українського руху. Кн. 8)

32. Горизонтов Л. Е. Парадоксы имперской политики: поляки в России и русские в Польше. Москва: Индрик, 1999. 272 с.

33. Лашенко В. Українська студентська громада у Варшаві в 1901–1903 роки // З минулого. Збірник. Том II. Український студентський рух у російській школі. Варшава, 1939. С. 128–134. (Праці Українського наукового інституту. Том XLIX. Серія праць Комісії для дослідження українського руху. Кн. 8)

34. Приходько В. Під сонцем Поділля. Спогади. Львів: Червона калина, 1935. 251 с.

35. ЦДІАК України. Ф. 301. Оп. 2. Спр. 16.

36. ЦДІАК України. Ф. 301. Оп. 1. Спр. 1056.

37. Федьков О., Магась В. «Селянству – владу і землю!». Всеросійський селянський союз в Україні (1905–1907 рр.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка, 271 с.

38. Киевские отклики. 11 декабря 1905 г. № 331. С. 2.

39. Киевские отклики. 6 декабря 1905 г. № 326. С. 3.

40. Киевские отклики. 29 декабря 1905 г. № 346. С. 3

41. ЦДІАК України. Ф. 301. Оп.1. Спр. 1105.

42. ЦДІАК України. Ф. 419. Оп. 1. Спр. 4895.

43. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 3807. Оп. 1. Спр. 8.

44. ЦДІАК України Ф. 274. Оп.1. Спр. 1417.

45. ЦДІАК України. Ф. 419. Оп.1. Спр.4097.

46. ЦДІАК України. Ф. 301. Оп. 1. Спр. 991.

47. Державний архів Хмельницької області. Ф. 228. Оп. 1. Спр. 7690.

48. ЦДІАК України. Ф. 301. Оп. 2. Спр. 14.

49. ЦДІАК України. Ф. 276. Оп.1. Спр. 95.

50. Державний архів Хмельницької області. Ф. 228. Оп.1. Спр. 7689.

51. ЦДІАК України. Ф. 301. Оп. 1. Спр. 877.

52. ЦДІАК України. Ф. 419. Оп.1. Спр. 4860.

53. Рада. 7 жовтня 1906 р. № 20. С. 3.

References:

1. Myttsi Ukrainy. (1992) Entsycl. dovid. / uporiad. M. H. Labins'kyj, V. S. Murza; za red. A. V. Kudryts'koho. Kyiv: «Ukrains'ka entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana. [in Ukrainian].
2. Ukrains'ki istoryky 20 stolittia. (1996) Biobibliohrafich. dovid. / Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Vyp.1. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
3. Ukrains'ki istoryky 20 stolittia. (2003) Biobibliohrafich. dovid. / Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Vyp. 2, ch. 1. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Kyiv. [in Ukrainian].
4. Ukrains'ki istoryky 20 stolittia.(2003) Biobibliohrafich. dovid. / Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Vyp. 2, ch. 2. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
- 5.URL:http://biography.nbuv.gov.ua/tcomponents/search_uba/pers_tsard1.php?id=1000029002
6. Verstiuk V., Ostashko T. (1997) Diiachi Ukrains'koi Tsentral'noi Rady. Bibliohrafichnyj dovidnyk. Kyiv: [Bez vydavnytstva] [in Ukrainian].
7. URL:<https://uk.wikipedia.org> (data zvernennia: 15.12.2019) [in Ukrainian].
8. URL: http://vvv.hrono.ru/biograf/bio_b/blonsky.php (data zvernennia: 15.12.2019) [in Russian]
9. URL: <http://pres-tsentr.tsk.ua/print/news-9326.html> (data zvernennia: 15.12.2019) [in Ukrainian].
10. Vysots'kyj O. (2004) Ukrains'ki sotsial-demokraty ta esery: dosvid peremoh i porazok. Kyiv: Osnovni tsinnosti. [in Ukrainian].
11. Hyrych I. (2014) Ukrains'ki intelektualy i politychna okremishnist' (seredyna KhKh – pochatok KhKh st.): monohrafiia. Kyiv: Ukr. pys'mennyk. [in Ukrainian].
12. Hunchak T. (1993) Ukraina persha polovyna KhKh stolittia. Narysy politychnoi istorii. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].
13. Holovchenko V. I. (1996) Vid «Samostijnoi Ukrainy» do Soiuzu vyzvolennia Ukrainy. narysy z istorii ukrains'koi sotsial-demokratii pochatku KhKh st. Kharkiv: Majdan. [in Ukrainian].
14. Holub A. I. (1998) Ukrains'ka sotsial-demokratii i mizhnarodnyj sotsializm: storinky politychnoi istorii (kinets' KhKh – persha chvert' KhKh stolittia). Dnipropetrovs'k: Dnipropetrovs'kyj derzhavnyj universytet. [in Ukrainian].
15. Politychna istoriia Ukrainy KhKh st. (2002): U 6 t. / redkol.: I. F. Kuras (holova) ta in. T. 1: Na zlami stolit' (kinets' KhKh st. – 1917 r.) / Yu. A. Levenets' (ker.), L. P. Nahorna, M. M. Karmazina. Kyiv: Heneza. [in Ukrainian].
16. Ukraina: politychna istoriia KhKh – pochatok KhKh stolittia (2007) / red. rada: V. M. Lytvyn (holova) ta in. / redkol.: V. A. Smolij, Yu. A. Levenets' (spivholovy) ta in. Kyiv: Parlaments'ke vyd-vo. [in Ukrainian].
17. Ukrains'kyj vybir (2007): politychni systemy KhKh stolittia i poshuk vlasnoi modeli suspil'noho rozvytku / V. F. Soldatenko (kerivnyk). Kyiv: Parlaments'ke vyd-vo. [in Ukrainian].
18. Kas'ianov H. V. (1993) Ukrains'ka intelihentsiia na rubezhi 19–20 stolit': sotsial'no-politychnyj portret. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].
19. Kul'chyts'kyj S. (2013) Chervonyj vyklyk. Istoriia komunizmu v Ukraini vid joho narodzhennia do zahybeli. Kn. 1. Kyiv: Tempora. [in Ukrainian].
20. Lavrov Yu. P. (1999) Vynyknennia i diial'nist' ukrains'kykh politychnykh partij. «Ukrains'ke pytannia» v Rosijs'kij imperii (kinets' 19 – pochatok 20 st.) Kolektyvna naukova monohrafiia v tr'okh chastynakh / vidp. red. V. H. Sarbej. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy. Ch. 2. S. 248–444. [in Ukrainian].
21. Levenets' Yu. A. (1992) Livoradykal'ni partii na Ukraini naperedodni zhovtnevoho prevorotu. Ukr. ist. zhurnal. № 3.

- S. 23–32. [in Ukrainian].
22. Lytvyn V. (2005) Istoriiia Ukrainy (u 3-kh tomakh). T. II: Kinets' 18 – pochatok 20 st. Kyiv: Vydavnychyy dim «Al'ternatyvy». [in Ukrainian].
23. Mykhal's'kyj I. S. (2003) Dzherela z istorii ukrains'kykh politychnykh partij kintsia 19 – pochatku 20 st. Luhans'k: Al'ma-mater. [in Ukrainian].
24. Pavko A. I. (1999) Politychni partii, orhanizatsii v Ukraini, zarozhennia, evoliutsiia, diial'nist', istorychna dolia Kinets' 19 stolittia – liutyj 1917 r. Monohrafiia. Kyiv: Ivan Fedorov. [in Ukrainian].
25. Fed'kov O. (2017) Ukrains'ka sotsial-demokratychna spilka: u poshukakh idejno-politychnoi identychnosti. Kam'ianets'-Podil's'kyj: Kam'ianets'-Podil's'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Ohiiienka. [in Ukrainian].
26. Yaremchuk V. (2012) Ukrains'ka bahatopartijnist' Naddnyprians'koi i Zakhidnoi Ukrainy: komparatyvnyj analiz (1899–1918 rr.). Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
27. Dubins'kyj V., Fed'kov O. (2012) Ahrarne pytannia v politychnykh kontseptsiiakh ukrains'kykh partij i hromads'kykh orhanizatsij Naddnyprianschyny naprykintsia 19 – na pochatku 20 st. Kam'ianets'-Podil's'kyj: PP «Medobory 2006». [in Ukrainian].
28. Hlushkovets'kyj A. (2010) Demokratiiia v provintsii: vybory ta diial'nist' deputativ Podil's'koi hubernii u Derzhavnykh dumakh Rosijs'koi imperii: monohrafiia. Kam'ianets'-Podil's'kyj: PP Bujnyts'kyj O. A. [in Ukrainian].
29. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy v m. Kyievi (TsDIAK Ukrainy). F. 419. Op. 1. Spr. 4098.
30. Kyevs'kye otklyky. 6 dekabria 1905 h. № 326. S. 2. [in Russian]
31. Doroshenko D. (1939) Z moikh spohadiv pro ukrains'ke students'ke zhyttia u Varshavi v 1901 rotsi. Z mynuloho. Zbirnyk. Tom II. Ukrains'kyj students'kyj rukh u rosij's'kij shkoli. Varshava. S. 123–127. (Pratsi Ukrains'koho naukovooho instytutu. Tom KhLIKh. Seriiia prats' Komisii dlia doslidzhennia ukrains'koho rukhu. Kn. 8) [in Ukrainian].
32. Horyzontov L. E. (1999) Paradoksy ymperskoj polityky: poliaky v Rossyy i russkye v Pol'she. Moskva: Yndryk. [in Russian].
33. Laschenko V. (1939) Ukrains'ka students'ka hromada u Varshavi v 1901–1903 roky. Z mynuloho. Zbirnyk. Tom II. Ukrains'kyj students'kyj rukh u rosij's'kij shkoli. Varshava. S. 128–134. (Pratsi Ukrains'koho naukovooho instytutu. Tom KhLIKh. Seriiia prats' Komisii dlia doslidzhennia ukrains'koho rukhu. Kn. 8) [in Ukrainian].
34. Prykhod'ko V. (1935) Pid sontsem Podillia. Spohady. L'viv: Chervona kalyna. [in Ukrainian].
35. TsDIAK Ukrainy. F. 301. Op. 2. Spr. 16. [in Russian].
36. TsDIAK Ukrainy. F. 301. Op. 1. Spr. 1056. [in Russian].
37. Fed'kov O., Mahas' V. (2011) «Selianstvu – vladu i zemliu!». Vserosij's'kyj selians'kyj soiuз v Ukraini (1905–1907 rr.). Kam'ianets'-Podil's'kyj: Kam'ianets'-Podil's'kyj natsional'nyj universytet im. Ivana Ohiiienka. [in Ukrainian].
38. Kyevs'kye otklyky. 11 dekabria 1905 h. № 331. S. 2. [in Russian]
39. Kyevs'kye otklyky. 6 dekabria 1905 h. № 326. S. 3. [in Russian]
40. Kyevs'kye otklyky. 29 dekabria 1905 h. № 346. S. 3 [in Russian]
41. TsDIAK Ukrainy. F. 301. Op.1. Spr. 1105. [in Russian].
42. TsDIAK Ukrainy. F. 419. Op. 1. Spr. 4895. [in Russian].
43. Tsentral'nyj derzhavnyj arkhiv vyschykh orhaniv vlady Ukrainy. F. 3807. Op. 1. Spr. 8. [in Ukrainian].
44. TsDIAK Ukrainy F. 274. Op.1. Spr. 1417. [in Russian].
45. TsDIAK Ukrainy. F. 419. Op.1. Spr.4097. [in Russian].
46. TsDIAK Ukrainy. F. 301. Op. 1. Spr. 991. [in Russian].
47. Derzhavnyj arkhiv Khmel'nyts'koi oblasti. F. 228. Op. 1. Spr. 7690. [in Russian].
48. TsDIAK Ukrainy. F. 301. Op. 2. Spr. 14. [in Russian].
49. TsDIAK Ukrainy. F. 276. Op.1. Spr. 95. [in Russian].
50. Derzhavnyj arkhiv Khmel'nyts'koi oblasti. F. 228. Op.1. Spr. 7689. [in Russian].
51. TsDIAK Ukrainy. F. 301. Op. 1. Spr. 877. [in Russian].
52. TsDIAK Ukrainy. F. 419. Op.1. Spr. 4860. [in Russian].
53. Rada. 7 zhovtnia 1906 r. № 20. S. 3. [in Ukrainian].

O. Fedkov, A. Hlushkovetsky

PANTELEIMON BLONSKYI – UKRAINIAN SOCIAL DEMOCRAT FROM PODILLIA AND THE PEASANTRY IN THE EARLY TWENTIETH CENTURY

Introduction. *The article is dedicated to Panteleimon Blonskyi, a representative of the Ukrainian social-democratic and national liberation movements in Podillya. The relevance of the research is justified by the need to study the history of social communities and people; to fill the Ukrainian biographical archive with unknown and little-known figures of the past and, through the person of the Ukrainian Social Democrat, to show the activity of this party among the peasantry.*

Purpose. *The purpose of this article is to clarify the initial, Podil'skyi period of life of P. Blonskyi as well as his activity among the peasantry.*

Results. *It is found out that P. Blonskyi came from the nobility of Podil'skyi province and belonged to that small part of it, which did not lose its national identity and considered its duty to carry out work aimed at national and social liberation of the working class of Ukraine. It is established that his social and political activity began in his student years, when he studied at the Medical Department of the University of Warsaw and was the Deputy Chairman of the Ukrainian student community in Warsaw. The main attention is paid to the various activities of P. Blonskyi in the Podil'skyi province in 1905–1907. During the development of the peasant movement, he actively worked on the unification of the peasantry in the All-Russian Peasant Union, an independent socio-political organization. During the elections to the State Duma, P. Blonskyi aimed voters at struggle for the democratization of the political system in the Russian Empire and the solution to the agrarian issue in the interests of the peasantry. It is also defined that Kamianets organization of the USDLP was formed in early 1906 and under the leadership of P. Blonskyi it managed to organize ten party cells during the revolution, mainly in rural areas, which numbered about 170 party members. The recognition of P. Blonskyi's merits in his party activity was his election as a member of the Central Committee of the USDLP (March, 1907). Another important activity area of the Ukrainian Social Democrat, which is reflected in this article, was the consolidation of the Ukrainian national forces of Podillia and giving an organized character to the peasant movement, as evidenced by the record of the meeting in August 16, 1906.*

Conclusions. *Panteleimon Blonskyi was a leading member of the USDLP in the Podil'skyi province and directed his activities to organize the peasantry in the All-Russian Peasant Union. He aimed the farmers at the fight for the democratization of the political system in the country and solving the agrarian issue in their interests. P. Blonsky also took measures to consolidate Ukrainian figures in Podillia.*

Key words: *Panteleimon Blonskyi, Ukrainian Social Democratic Labour Party, Podil'skyi Province, peasantry.*